

שניים אוחזין: על קשרים מתהדקים מדאיגים בין תנועות המקדש לבין המשטרה

נובמבר 2017

כתיבה: אביב טטרסקי, חוקר

במהלך השנה האחרונה מתמקדות תנועות המקדש בהגדלת מספר המבקרים היהודים בהר הבית/ חרם א-שריף. כפי שנתאר כאן, חלק ניכר מהצלחתן לעשות זאת נובע ממהפך ביחס המשטרה אליהן. בעבר, במסגרת תפקידה למנוע הפרות סדר במתחם הרגיש ועל רקע הפרות חוזרות ונשנות של הנחיותיה מצד פעילי המקדש, הטילה המשטרה הגבלות שונות על כניסתם להר. בשנה האחרונה לא רק שחלק מהגבלות אלו הוסרו, המשטרה אף פועלת בתיאום הולך וגובר עם פעילי המקדש. הידוק יחסים זה מוביל לשחיקה ברורה של הסטטוס קוו במקום, ועלול לחדש את העימותים בהר. כפי שיפורט במסמך זה, נדמה כי הגורם לשינוי המגמתי והמדאיג בהתנהלות המשטרה הוא השר לביטחון פנים גלעד ארדן.

1. אסטרטגיית תנועות המקדש: גידול במספר היהודים המגיעים להר הבית כמנוף לשינוי הסטטוס קוו

בשנה החולפת חלה קפיצה משמעותית במספר היהודים המגיעים להר הבית. בהשוואה למעט יותר מ-14,000 כניסות של יהודים במהלך שנת תשע"ו, בשנה האחרונה תשע"ז נרשמו יותר מ-22,000 כניסות של יהודים להר. גידול חד זה של כמעט 60% בא לידי ביטוי מתון גם במהלך חגי תשרי האחרונים, כאשר נרשמו מעל 3,300 כניסות בהשוואה לכ-2,600 כניסות בתקופה המקבילה לפני שנה (גידול של כ-30%)¹. מספרים אלו עדיין אינם ברי השוואה למאות אלפי היהודים שהגיעו לכותל המערבי בחגי תשרי, אך בוודאי המדובר בגידול יחסי משמעותי, שיש לבחון אותו בעיקר גם לאור תפיסת תנועות המקדש.

תנועות המקדש מצהירות במפורש, כפי שנפרט, שהגדלת מספר המבקרים היהודים היא חלק מרכזי באסטרטגיה שלהן לשבירת הסטטוס קוו בהר. לגישתן, מספר היהודים שמגיעים להר הבית הוא מנוף לחץ מהשטח שבמוקדם או במאוחר יחייב את ממשלת ישראל לשנות את הסטטוס קוו בהר: תחילה, למתן אישור לתפילת יהודים בהר; בהמשך חלוקת המתחם הקדוש בין יהודים למוסלמים; ומשם – גם לגבי מטרה זו נשמעות אמירות מפורשות ושכיחות – לקדם את בניית בית המקדש במקום כיפת הסלע. למשל, ח"כ יהודה גליק שהוא ממנסחי ומובילי אסטרטגיה זו הצהיר עוד בשנת 2009:

"בלי המקדש הקיום שלנו הוא רק בכאילו.... אם הציבור יבין את זה, וירצה להתחבר באמצעות לימוד, באמצעות הגעה להר הבית... אז גם הדרישה לבנות בית מקדש לא תבוא משניים שלושה אנשים אלא מציבור גדול ורחב עד כדי כך שמדינת ישראל לא תוכל לעמוד בסירוב. פתחו... לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח לכם פתחו של אולם מה זה האולם? האולם זה המקדש"² [ההדגשות הוספו].

אסטרטגיה זו אומצה בידי רבים מפעילי המקדש. כך למשל אמר לאחרונה עורך הדין אביעד ויסולי שמגיש עתירות רבות בשם פעילי המקדש: "נתניהו יאלץ לאשר תפילת יהודים בהר הבית כשמספר העולים יעבור 100 אלף בשנה. זה רק כ-300 יהודים ביום במוצע"³. ארנון סגל, מפעילי המקדש הבולטים אמר: "ברגע שיאפשרו לעלות להר בית כמו שצריך אז יעלו מאות אלפי יהודים. תהיה תפילה ואחרי זה קורבנות ובית מקדש. לא יהיה אפשר למנוע את זה... אחרי הפעולות נמשכים הלבבות"⁴. ציטוטים דומים נוספים יש למכיר.

¹ ארגו "ייראה", סיכום שנת תשע"ז, מתוך [דף הפייסבוק של הארגון](#), 15/10/17
² יצחק למפרט, "מכינים את המקדש – ראיון עם יהודה גליק", ["ירחון טל שמים" גליון 67](#), קיץ 2009
³ אביעד ויסולי, "יהודים, עלו להר הבית!", [אתר "הר הבית"](#), 10/10/17
⁴ נטעאל בנדל, "ארנון סגל רוצה לבנות את בית המקדש כבר אתמול", [אתר כיפה](#), 28/11/13

אסטרטגיה זו גם נשמעת מפי גורמים בכירים כשר זאב אלקין – תומך ותיק ועקבי של תנועות המקדש – אשר בתגובה לכך שהמשטרה מנעה מפעילים יהודים להקריב קרבן פסח בהר הבית, אמר לאחרונה כי "ככל שיותר אנשים יעלו להר הבית, כך ייווצר סיכוי שגם המשטרה תאלץ לבסוף לשנות את הכללים"⁵. וראוי להדגיש, הדברים של השר נאמרו ביחס להקרבת קרבנות בהר הבית.

הרעיון חילחל זה מכבר לחלקים נרחבים בציבור האוהדים של תנועות המקדש. משיחות עם יהודים המבקרים בהר הבית/חרם א-שריף ומקריאת הרשמים שהם מפרסמים בדפי הפייסבוק שלהם ניכר כי רבים מהם מגיעים אל ההר כשמלווה אותם המחשבה שביקורם הוא חלק ממערכה מתמשכת לשינוי הסטטוס קוו.

II. שינוי בתגובת המשטרה: מאהדה אישית, דרך העלמת עין ועד מעמד רשמי ציבורי

בשנה האחרונה חל שינוי מהקצה את הקצה במערכת היחסים בין קציני המשטרה לבין פעילי המקדש. בעבר ודאי שהשוטרים נזהרו שלא להצטייר כמי שמצדדים בפעילים פוליטיים עימם הם באים במגע במסגרת תפקידם.

לעומת זאת בחודשים האחרונים, קציני המשטרה – ובראשם מפקד המחוז ניצב יורם הלוי – הצטלמו פעמים רבות בגילויי אינטימיות, חיבה ואהדה כלפי פעילי המקדש. ניצב הלוי התלווה לביקור של פעילי המקדש בהר ובמהלכו הוא ושוטריו השתתפו בתמונה קבוצתית עם הפעילים על רקע כיפת הסלע ולאחר מכן אף הצטלמו מתחבקים יחד. הלוי ופקד קמיניץ, מפקד תחנת הבידוק בשער המוגרבים, אף צולמו בידי פעילי המקדש בפתח הר הבית כשאחד הפעילים מניח את ידיו על ראשו של הלוי ומברך אותו.⁶ לרגל סיום תפקידו של פקד קמיניץ, במסיבת פרידה ממנו שהתקיימה בשער המוגרבים, השתתפו גם פעילי המקדש לצד בני משפחתו של הפקד.⁷ באוגוסט השנה, כשמפקד מרחב דוד במשטרה (שבסמכותו אזור העיר העתיקה ובפרט הר הבית) סיים את תפקידו הוזמנו פעילי המקדש לטקס חילופי המפקדים. המפקד היוצא אף התייחס אליהם בנאום הפרידה שלו.⁸

צילומים אלו מוטמעים אל תוך סרטונים רשמיים של תנועות המקדש הקוראים ליהודים להגיע למתחם ומשמשים להגברת המוטיבציה של האוהדים שלהן לבוא אל הר הבית.⁹ המסר שמעבירות תנועות המקדש בעזרת צילומים אלו הוא שהמשטרה מתייצבת לצד פעילי המקדש ומעוניינת שיגבירו את פעילותם כדי לקדם שינויים בהר. מדובר בטשטוש הגבולות בין המשטרה שמחויבת להתנהלות מקצועית שאינה לוקחת צד בנושאים פוליטיים, לבין פעילים שמנהלים מאבק פוליטי אינטנסיבי בנושא שלמשטרה יש תפקיד מכריע בו.

מעבר לכך, טשטוש הגבולות בין קציני המשטרה לבין פעילי המקדש אינו מסתכם ביחס אישי אוהד. בעבר אירעו לא פעם חיכוכים בין שוטרים לפעילי המקדש בשל הבידוק הקפדני שהמשטרה חייבה בו את מי שנחשד ככוונה להפר את הסטטוס קוו בהר. כעת פעילי המקדש מדווחים על תיאום מוגבר עם השוטרים בהר הבית שנועד לאפשר כניסה של יותר יהודים להר. אין בתיאום פסול כשלעצמו, אך הבעיה מתחילה כשהתיאום גולש לכדי העלמת עין ויותר מכך מצדם של השוטרים האחראים על שמירת הסטטוס קוו בהר.

בחודשים האחרונים החלו השוטרים בשער המוגרבים להעלים עין, בין אם מתוך העלמת עין גוברת ובין אם ככוונת מכוון, מהפרות של פעילי המקדש את האיסור לגילויי פולחן יהודים בהר: פעילי המקדש דיווחו שבמהלך סוכות יהודים התפללו בהר ואף נטלו לולב: "יהודים רבים זכו השנה להתפלל תפילות יחיד בהר הבית. רבים גמרו את ההלל ואמרו הושענות. מעטים – ובהם פעיל המקדש המוכר מיכאל פועה - אף נטלו לולב וארבעת המינים תחת בגדיהם, חלקם בידיעת השוטרים"¹⁰. עד לא מזמן, פעיל מרכזי כמו פועה שיש לו רקורד של הפרת הנהלים

⁵ ארנון סגל, "אלקין: הזוי שבישראל עוצרים יהודים על נסיונות לקיום פולחן", [מקור ראשון](#), 26/3/17

⁶ "עליית אזכרה להר הבית לזכר הלל אריאל הי"ד", [ערוץ היוטיוב של המטה המשותף של תנועות המקדש](#), 30/1/17

⁷ ארגון יראה, "סיכום שבועי מהר הבית", [אתר "הר הבית"](#), 13/10/17

⁸ ארגון יראה, "סיכום שבועי מהר הבית", [אתר "הר הבית"](#), 25/8/17

⁹ המטה המשותף של ארגוני המקדש, [פייסבוק](#), 8/10/17

¹⁰ אסף פריד, "סיכום חג הסוכות בהר הבית", [אתר "הר הבית"](#), 13/10/17

בהר הבית, היה נבדק לפני כניסתו להר וכך היה נמנע ממנו להכניס את הלולב שהצניע מתחת לחולצתו. בסוכות האחרון לא רק שהתאפשר לו להכניס את הלולב, השוטרים שראו אותו מברך עליו התייחסו למעשה בסלחנות. אירועים דוגמת אלו, כמו גם תפילת הלל וקריאת הושענות לבניית בית המקדש, צולמו בידי פעילי המקדש. הצילומים הופצו ברשתות החברתיות ובאתרי אינטרנט כדי לדרבן עוד פעילים להגיע להר וכהוכחה לכך שהאסטרטגיה של שבירת הסטטוס קוו על ידי נוכחות יהודית מוגברת אכן משיגה תוצאות. דוגמא נוספת להתרופפות הערנות המשטרית היא כניסתם להר של צעירים עם חולצות ועליהן תמונה של כיפת הסלע עם השאלה "זה לא מפריע לך" או תמונה של הר הבית כשבמקום המסגדים המוסלמים מופיע בית המקדש והכיתוב הכיתוב "מתחילים לבנות"¹¹. בעבר מעשים שכאלו היו מביאים להרחקה מיידית מההר ואף איסור לחזור אליו למשך תקופה. כעת פעילי המקדש מדווחים על התנהגות סלחנית של המשטרה כלפי הפרות של הסטטוס קוו "המשטרה הפסיקה לעצור את המתפללים בלחש... בניגוד לעבר, נוטלי הלולב הורשו לסיים את ההקפה בהר הבית לאחר שהצניעו את ארבעת המינים, ועוכבו רק כאשר יצאו מההר"¹².

ואם בכך לא די, הרי שמעבר לאהדה האישית ועצימת העיניים אפשרה המשטרה לתנועות המקדש בקיץ האחרון להציב סממנים רשמיים שלהן בכניסה למעלה המוגרבים (אחרי המעבר בעמדת הבידוק של המשטרה), משל ניתן להן מעמד ציבורי רשמי במקום.

במהלך חול המועד סוכות אפשרה המשטרה לפעילי המקדש להקים סוכה מעבר לעמדת הבידוק. כל מי שנכנס במהלך החג להר הבית דרך שער המוגרבים, עבר דרך עמדת הבידוק המשטרית ולאחר מכן דרך הסוכה שעליה התנוסס שלט עם הלוגו של תנועות המקדש¹³. הצבת הסוכה באה בהמשך לכך שמאז אפריל השנה, המשטרה גם מאפשרת שיעורי הלכה קבועים בנושא בית המקדש שמתקיימים כל יום במעלה המוגרבים מטרים ספורים מהכניסה להר. תנועות המקדש מכנות התארגנות זו "ישיבת הר הבית" ובאתר האינטרנט של הישיבה נכתב: "לאחר כמעט 2000 שנות חורבן, שדרכי ציון היו אבלות מבלי באי מועד, קול התורה שוב נשמע בהר הבית מקדשנו, רואים אנו בהתגשמות "השיבונו ה' אליך ונשובה... התלמידים לומדים את הלכות העבודה. וקוראים שם את סדרי הקרבנות בעיתם ובזמנם, ככהנים בעבודתם."¹⁴. הדבר מנוצל בידי פעילי הישיבה כדי ליצור מראית של בעלות על כניסת יהודים להר. כך הם מתארים את פעילותם: "תלמידי ישיבת הר הבית מדריכים את העולים בדינו והלכותיו, ומפרישים מגבולות האיסור בהר הבית... ישיבת הר הבית מעמידה כיבוד קל ומרווה את צמאונם של עולי הרגל."¹⁵ ההתבטאויות היוצאות מפי פעילי הישיבה אינן מותירות מקום לספק לגבי המטרה אליה היא חותרת. וכך למשל, בעמוד הפייסבוק של הישיבה פורסם באוגוסט סטטוס המצטט את רב ישיבת חברון ש"תמה על השלטון שלא מחק את המסגדים שהם בנו על הר הבית שלנו"¹⁶; או, כפי שהסבירו לערוץ 7 את תפקידם שהוא "להכשיר מספר גדול של תלמידי חכמים בקיאים ומומחים בענייני המקדש שיהיו מוכנים לעבודת המקדש ברגע שתתאפשר"¹⁷.

אם כך, האסטרטגיה של תנועות המקדש לשחוק את הסטטוס קוו באמצעות גידול במספר המבקרים היהודים מתממשת. עם הגידול במספר המבקרים, המשטרה מאפשרת הפרות של הסטטוס קוו בדמות גילויי פולחן שהזכרנו לעיל, ומעבר לכך היא מחזקת את מעמדם של תנועות המקדש בכל הקשור לכניסה למתחם, ואף נותנת להן מעין מעמד רשמי בכניסה ובסמוך לעמדות הבידוק.

¹¹ למשל [בימי חול המועד סוכות](#) וגם אחרי סוכות בעת [ביקורו של ח"כ יהודה גליק בהר](#) ביום הנישואים של בנו

¹² שם

¹³ המטה המשותף של ארגוני המקדש, [דף הפייסבוק של אורי ארליך](#), 8/10/17

¹⁴ דף הבית [באתר של "ישיבת הר הבית"](#)

¹⁵ שם.

¹⁶ [דף הפייסבוק של ישיבת הר הבית](#), 6/8/17

¹⁷ "כולל חדש בהר הבית", [אתר ערוץ 7](#), 27/7/17

אין ספק שלשר הממונה על המשטרה, השר לביטחון פנים גלעד ארדן, יש חלק חשוב בשינוי המתואר לעיל בהתנהלות המשטרה. בתקופתו של ארדן מונו קצינים חדשים לתפקידים הרגישים הנוגעים להר הבית – ממפקד המחוז, דרך מפקד מרחב דוד ועד לקצין האחראי על הבידוק בשער המוגרבים. פעילי המקדש אף מדווחים שדלתו של השר פתוחה בפני נציגיהם ואזנו קשובה לדבריהם.

סיכום – בחסות השר: מתיחת החבל במקום פעולות לשימור השקט

למרות התחזקות תנועות המקדש ושחיקת הסטטוס קוו המצטברת, אין כיום הפגנות של מוסלמים נגד הנעשה בהר. בהשוואה לתקופות אחרות, הוואקף עצמו מקפיד על שפה מתונה ביחס להגעה המתגברת של פעילי המקדש ותומכיהם אל ההר. אך במקום לפעול כדי להבטיח שמצב דברים זה יישמר, מותחות הרשויות הישראליות את החבל ומעבירות בכך מסר בעייתי ביותר לוואקף ולציבור המוסלמי כולו. ברור כי בצד המוסלמי מעוררים גילויי החיבה והאהדה הגוברים בין פעילי המקדש לבין המשטרה, הפרות הסטטוס קוו בהר ומתן מעמד לתנועות המקדש באזור שער המוגרבים, חשש כבד של הטיה. עבור הציבור המוסלמי הדברים עלולים להוות הוכחה לכך שבמקום שהרשויות יפעלו כדי להגן על המקום הקדוש לו הן חוברות אל מי ששואפים לנשל אותו ממנו.

ההישגים של תנועות המקדש מגבירים את המוטיבציה של פעיליהן כמו גם את המשיכה בקרב הציבור הדתי לאומי להצטרף לפרויקט שלהן. כמו שתוארנו לעיל, על כך בדיוק מבוססת האסטרטגיה של תנועות המקדש: קמפיין שטח משולב בתמיכה של פוליטיקאים בכירים יוביל לשינויים בסטטוס קוו שבתורם יגבירו עוד את המשיכה של הר הבית בקרב הציבור היהודי. תהליך זה יוביל לצבירת עוד כוח פוליטי שיאפשר לתנועות המקדש לכפות על הממשלה את שינוי הסטטוס קוו: תחילה להתיר תפילת יהודים, בהמשך חלוקת ההר בין יהודים למוסלמים ולאחר מכן הנחת הקרקע לבניית בית המקדש. יתכן שהתרחיש של בניית בית המקדש לא נראה ריאלי בישראל של 2017. אולם בחודשים האחרונים ראינו בבירור שהמשטרה פועלת בקרבה הולכת וגוברת עם תנועות שזו בדיוק מטרתן. יש לעצור תהליכים אלו בטרם החמרה.

כאמור לעיל, תהליכים מסוכנים אלו נעשים בברכתו, שלא לומר בהנחייתו, של השר לביטחון פנים גלעד ארדן. השילוב בין הרצון של השר ארדן לחזק את תנועות המקדש לבין התחושה במשטרה ששחיקת הסטטוס קוו אינה מפירה את הרגיעה שהושגה בהר הוא מסוכן ביותר. לאחרונה הודיע השר לביטחון פנים על הקמת יחידה משטרתית מיוחדת לאבטחת הר הבית/ חרם א-שריף¹⁸. מניעת אירועים אלימים במקום הקדוש היא אינטרס של ישראלים ופלסטינים כאחד. יחד עם זאת, צעדים בטחונים בלבד ללא שיתוף פעולה עם הוואקף המבוסס על המשך הסטטוס קוו וחזיקו לא יצליחו למנוע לאורך זמן את חידוש העימות בהר. על אחת כמה וכמה ולאור דפוס היחסים המתואר בנייר זה; אם חיזוק הנוכחית המשטרתית יגרום לרשויות הישראליות לחשוב שאפשר "לקחת את הסיכון" ולשחוק עוד את הסטטוס קוו, המצב בהר עלול להתדרדר במהרה כפי שאירע בקיציים של 2014 ו-2015 אז הניסיון של משטרת ישראל לפגוע בחופש הפולחן של המוסלמים בהר הבית/ חרם א-שריף עלה לירושלים בדמים¹⁹.

¹⁸ אלון חכמון, גלעד ארדן: יחידה משטרתית מיוחדת תוקם לאבטחת הר הבית", [מעריב](#), 31/10/17.

¹⁹ אביב טטרסקי, הגבלות קולקטיביות על כניסת מתפללים מוסלמים אל הר הבית/חרם א-שריף, [עיר עמים](#) 2/11/15.